

Eugeniusz Rogalski

**METODYKA KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI WYCHOWANIA MUZYCZNEGO
NA PRZYKŁADZIE ZAKŁADU WYCHOWANIA MUZYCZNEGO
WYŻSZEJ SZKOŁY NAUCZYCIELSKIEJ W BYDGOSZCZY**

Zamierzeniem referatu jest próba ukazania doświadczeń Zakładu Wychowania Muzycznego Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Bydgoszczy w zakresie kształcenia nauczycieli - wychowawców muzycznych. Nasz zakład jest jednostką organizacyjnie młodą. Powstał w roku 1970, rozpoczynając kształcenie przyszłych nauczycieli na poziomie trzyletnich studiów zawodowych. Pierwsi absolwenci kierunku "wychowanie muzyczne" opuścili uczelnię w roku 1973. Równocześnie w roku akademickim 1973/74 rozpoczęliśmy czteroletni tok studiów magisterskich. Doświadczenia nabyte w pracy ze studentami studiów zawodowych zostały przez nas wykorzystane w opracowaniu planu studiów magisterskich. Pozwoliły one ponadto na przyjęcie takich form i metod pracy dydaktycznej, naukowej, artystycznej i organizacyjnej Zakładu, jakie wydały się nam słuszne z punktu widzenia zadań oczekujących przyszłych magistrów w zakresie wychowania muzycznego.

Zakład wychowania muzycznego wyższych szkół nauczycielskich /pedagogicznych/ mają kształcić samodzielnych, wysoko kwalifikowanych nauczycieli dla potrzeb szkół ogólnokształcących i zawodowych, placówek kulturalno-oświatowych oraz amatorskiego ruchu muzycznego. Cele te decydowały o doborze treści i metod nauczania, stając się równocześnie wytyczną do podejmowania przez nasz zakład określonych kierunków badań naukowych.

W założeniach reformy systemu edukacji narodowej wiele uwagi poświęca się realizacji postulatu jedności kształcenia

i wychowania zapewniającego wysoki poziom socjalistycznego wychowania młodzieży świadomie podejmującej obowiązki wobec narodu i państwa, wydajnie i rzetelnie pracującej, rozumowo i uczuciowo związanej z budownictwem socjalistycznym w naszym kraju. Wychowanie muzyczne jako przedmiot nauczania posiada wszelkie warunki spełnienia wymienionego postulatu jedności kształcenia i wychowania. Zadaniem wychowania muzycznego w szkole ogólnokształcącej jest bowiem nie tylko rozśpiewanie uczniów, wyposażenie ich w elementarne wiadomości z zakresu muzyki i rozwinięcie określonych zdolności i umiejętności muzycznych, lecz także rozwijanie zainteresowań i zamiłowań muzycznych, pogłębianie wrażliwości na piękno, wdrażanie do aktywności artystycznej oraz do świadomego korzystania z dorobku kultury muzycznej. Odpowiednio dobrany i opracowany repertuar sprzyja formowaniu się postaw społeczno-moralnych, wychowuje w duchu patriotyzmu i internacjonalizmu. Wspólne wykonywanie repertuaru muzycznego dostarcza wielu przeżyć natury estetycznej i społecznej, wpływa na integrację zespołów uczniowskich.

Jednym z głównych założeń reformy systemu edukacji narodowej jest zwiększanie funkcji wychowawczych społeczeństwa i jego instytucji. Postuluje się utworzenie skoordynowanego systemu kształcenia i wychowania obejmującego obok szkoły wszystkie znaczące środowiska wychowawcze, jak: instytucje społeczno-polityczne i organizacje, instytucje upowszechnienia kultury, placówki amatorskiego ruchu artystycznego /amatorskie zespoły chóralskie, orkiestry amatorskie, młodzieżowe zespoły estradowe itp./ Poziom i skuteczność pracy instytucji pozaszkolnych zajmujących się wychowaniem muzycznym zależeć będzie od odpowiednio przygotowanej, wyspecjalizowanej kadry nauczycieli-instruktorów.

W świetle powyższych rozważań zarysowuje się wyraźnie profil przyszłego nauczyciela wychowania muzycznego, który obok określonego zasobu wiedzy i umiejętności muzycznych powinien zostać wyposażony w niezbędną wiedzę pedagogiczną i psychologiczną. Nasz absolwent powinien być przygotowywany do pełnienia

rolą zarazem wychowawcy i muzyka, nauczyciela i działacza kultury, organizatora życia muzycznego i społecznika. Wykonywanie zawodu nauczyciela wychowania muzycznego wymaga zatem specjalistycznego przygotowania, zarówno rzeczowego, jak i osobowościowego. Przygotowanie to będzie polegało na: dostarczeniu studentowi wiedzy rzetelnej i nowoczesnej z zakresu szeroko pojętego wychowania muzycznego; wyposażeniu go w umiejętności i nawyki działań zawodowych, opartych, na wiedzy ogólnej i specjalistycznej; rozwinięciu jego uzdolnień muzycznych koniecznych do twórczego wykonywania zawodu; rozwinięciu zainteresowań i zamiłowań muzycznych kształtowaniu umiejętności kierowania zespołami ludzkimi; rozwijaniu uczuciowo-wolucjonalnych cech osobowościowych umożliwiających uzyskanie pozytywnej motywacji zawodowej; wdrożeniu do systematycznego samokształcenia w zakresie swojej specjalności zawodowej.

Zakład Wychowania Muzycznego liczy w chwili obecnej 33 pracowników, z czego 60,6 % stanowią pracownicy etatowi. W skład kadry etatowej wchodzi: 1 profesor nadzwyczajny, 2 starszych wykładowców, 12 wykładowców, 1 asystent, 3 nauczycieli oraz 1 pracownik naukowo-techniczny. Przeciętna długość stażu pracy pedagogicznej w szkolnictwie ogólnokształcącym i muzycznym oraz pracy artystycznej wynosi 12 lat i 4 miesiące. Nauczyciele akademicy zatrudnieni w Zakładzie reprezentują wszystkie specjalności muzyczne potrzebne do realizacji procesu kształcenia muzycznego studentów.

Tok studiów dziennych wychowania muzycznego obejmuje aktualnie trzy roczniki studentów: II i III rok studiów zawodowych oraz I rok studiów magisterskich. Na studiach zaocznych znajduje się II rok studiów zawodowych rekrutujących się spośród absolwentów studiów nauczycielskich oraz I rok czteroletnich studiów magisterskich. W roku akademickim 1974/75 program studiów dziennych obejmuje I i II rok studiów czteroletnich oraz III rok studiów zawodowych. Na studiach zaocznych kształcić będziemy I i II rok czteroletnich studiów oraz I rok dwuletnich studiów magis -

terskich dla absolwentów wyższych studiów zawodowych.

Celem usprawnienia procesu dydaktycznego oraz umocnienia organizacyjnego utworzono w ramach Zakładu następujące zespoły przedmiotowe, skupiające nauczycieli - specjalistów poszczególnych dyscyplin muzycznych: 1/ Zespół Metodyki Wychowania Muzycznego, w skład którego wchodzi nauczyciele metody - ki wychowania muzycznego, chóru, zespołu instrumentalnego, dyrygowania, emisji głosu i innych; 2/ Zespół Teorii Muzyki skupiający nauczycieli nauki o muzyce, harmonii, propedeutyki instrumentalnej, kształcenia słuchu, literatury muzycznej i czytania partytur; 3/ Zespół Uczących Gry na Fortepianie, 4/ Zespół II Instrumentu.

Do zadań zespołu przedmiotowego należy: organizacja toku studiów w zakresie danej specjalizacji, opracowywanie projektów programów nauczania, kontrola i egzekwowanie wyników nauczania, zabezpieczenie bazy ćwiczeniowej studentów, doskonalenie metodyczne pracowników, podejmowanie prac naukowo-badawczych. Na czele zespołu przedmiotowego stoi kierownik, do obowiązków którego należy między innymi: kontrola przebiegu studiów, hospitowanie nauczycieli, opracowywanie rocznych planów pracy zespołu, czuwanie nad prawidłowym przebiegiem zaliczeń i egzaminów, organizowanie pracy wewnątrzzespołowej, kontrola dyscypliny pracy.

Z pierwszych doświadczeń pracy zespołów dydaktycznych wynika, iż mogą one spełniać doniosłą rolę w podniesieniu sprawności nauczania. Świadczy o tym możliwość pogłębienia w mniejszym gronie metodycznej wiedzy nauczycieli tej samej lub pokrewnych specjalności, jak też możliwość bezpośredniej korelacji poszczególnych przedmiotów studiów. Niewątpliwym osiągnięciem zespołów: fortepianu i drugiego instrumentu jest opracowanie szczegółowych programów studiów dla studentów początkujących, średnio zaawansowanych i zaawansowanych w grze na instrumencie. Inną formą wypracowaną przez te zespoły są różnego rodzaju przesłuchania z gry na instrumentach. Dzielią się one na prze-

słuchania wewnętrzne, odbywające się przeciętnie raz w semestrze w obecności studentów uczących się gry na instrumencie u tego samego nauczyciela oraz zewnętrzne, publiczne odbywające się raz w roku wobec wszystkich studentów danego rocznika oraz komisji złożonej z wykładowców. Treścią przesłuchań instrumentalnych są utwory objęte programem, akompaniament do pieśni szkolnych oraz czytanie *à vista*. Celem przesłuchań jest podniesienie poziomu wykonawczego studentów, kontrola postępów w grze na instrumencie, przysposabianie do występowania przed większym gronem słuchaczy, w ramach usprawnienia procesu dydaktycznego stosuje się formy zajęć otwartych oraz wzajemnych odwiedzin na zajęciach dydaktycznych. Na posiedzeniach członków zespołów dokonuje się wymiany uzyskanych spostrzeżeń, przyjmując najbardziej skuteczne formy realizacji toku studiów. Tematyka posiedzeń naukowych poszczególnych zespołów dydaktycznych jest nie tylko związana z zainteresowaniami naukowymi pracowników, lecz przede wszystkim podporządkowana jest procesowi doskonalenia form i metod pracy dydaktycznej. Wynika to z dotkliwego braku odpowiedniej literatury pedagogicznej traktującej o nauczaniu przedmiotów muzycznych na poziomie wyższym, szczególnie w zakresie kształcenia nauczycieli wychowania muzycznego. A oto przykłady niektórych tematów opracowanych w ramach poszczególnych zespołów dydaktycznych: /Zespół Metodyki Wychowania Muzycznego/ "Słuchanie muzyki w szkole podstawowej na zajęciach pozaszkolnych", "Metodyka wprowadzania ćwiczeń rozśpiewujących w poszczególnych klasach szkoły podstawowej", "Wybrane zagadnienia z zakresu dyrygowania, formy ich realizacji w oparciu o przykładowy repertuar", "Współczesne poglądy na rozwijanie poczucia rytmu i jego rolę w wychowaniu muzycznym dziecka", "Unowocześnianie procesu dydaktycznego w prowadzeniu zajęć muzycznych w szkole wyższej"; /Zespół Fortepianu/ "Główne aspekty nauki gry na fortepianie jako instrumentu wiodącego w perspektywie przygotowania przyszłego nauczyciela wychowania muzycznego", "Indywidualne nauczanie gry na fortepianie w oparciu o zasady dydaktyki ogólnej", "Znaczenie nauki akompaniamentu fortepianowego i jej

przydatność w pracy przyszłego nauczyciela wychowania muzycznego,, "Metodyka prowadzenia ćwiczeń w zakresie nauki gry na instrumencie w szkole wyższej,,.

Działalność poszczególnych zespołów dydaktycznych odbywa się na zasadzie ścisłego współdziałania tych zespołów. Autonomiczny charakter zespołów nie dezintegruje, wbrew pozorom, pracy Zakładu jako całości, lecz przeciwnie - poprzez działania szczegółowe wpływa na doskonalenie form i metod kształcenia. Kierownicy zespołów dydaktycznych systematycznie co tydzień wymieniają wzajemne doświadczenia, uzgadniają zarazem wspólną dla całego Zakładu linię postępowania w zakresie realizacji celów kształcenia, pedagogizacji i korelacji przedmiotów muzycznych. Temu celowi służą między innymi wspólne posiedzenia wszystkich pracowników Zakładu. Tematykę referatów naukowych dobiera się w taki sposób, aby mogły one zainteresować ogół kadry Zakładu. Spośród tych referatów wymienię przykładowo następujące: "Korelacja w nauczaniu przedmiotów muzycznych nieodzownym przygotowani zawodowego przyszłych nauczycieli,, , "Rola nauczyciela wychowania muzycznego jako działacza kultury w środowisku,, , "Drogi rozwoju kształcenia słuchu muzycznego na wszystkich przedmiotach nauczania muzyki jako podstawowego czynnika kształcenia umiejętności i wrażliwości muzycznej,, , "Problematyka pracy społecznych instytucji muzycznych,, , "Realizacja treści ideowo-wychowawczych w nauczaniu historii i literatury muzycznej oraz w doborze repertuaru utworów na ćwiczeniach z innych przedmiotów muzycznych,,.

Zanim przejdę do omówienia metod kształcenia w zakresie niektórych dyscyplin muzycznych pragnę nieco uwagi poświęcić bazie lokalowej i materiałowej. Braki w tym zakresie mogą, jak wiadomo, poważnie utrudnić właściwą realizację procesu kształcenia. Ilość pomieszczeń dydaktycznych pozostających aktualnie w gestii Zakładu w pełni zapewnia nasze potrzeby kształcenia. Zakład Wychowania Muzycznego dysponuje 15 mniejszymi i większymi salami przystosowanymi do prowadzenia zajęć grupowych lub

indywidualnych. Ostatnio przystąpiono do realizacji planu wyłożenia powierzchni wszystkich pomieszczeń okładzinami dźwiękochłonnymi, co z pewnością przyczyni się do podniesienia poziomu kształcenia muzycznego. Jedno z pomieszczeń przeznaczono wyłącznie dla samodzielnych ćwiczeń studentów. Ponadto opracowano szczegółowy plan wykorzystania większości pomieszczeń dla ćwiczeń indywidualnych po zakończeniu w tych pomieszczeniach zajęć dydaktycznych. Oprócz pomieszczeń dydaktycznych Zakład dysponuje pięcioma lokalami przeznaczonymi dla kierownictwa Zakładu oraz poszczególnych zespołów dydaktycznych. Doceniając rolę otoczenia na kształtowanie i rozwijanie uczuć estetycznych studentów wprowadziliśmy do większości naszych pomieszczeń dydaktycznych reprodukcje arcydzieł światowego malarstwa oraz szereg innych elementów, wytwarzających kameralny, i w pewnym sensie artystyczny nastrój. Wychodzimy z założenia, że nauka muzyki w tak przystosowanych pomieszczeniach jest nie tylko procesem przekazywania i przyswajania elementów wiedzy muzycznej, rozwijania i kształtowania umiejętności muzycznych, lecz staje się czynnikiem szeroko pojętego wychowania muzycznego.

Przystępując do omówienia realizacji programów nauczania niektórych przedmiotów muzycznych pragnę podkreślić jedynie te momenty, które w szczególny sposób podkreślają specyfikę prowadzenia tych przedmiotów w wyższej szkole nauczycielskiej.

Kształcenie słuchu. Realizacja programu nauczania tego przedmiotu ma na celu rozwijanie i kształcenie u studentów: dyspozycji słuchowych i muzykalności, procesów poznawczych, wrażliwości emocjonalnej i postawy estetycznej oraz osobowości /zainteresowań, zamiłowań, uzdolnień/. W takim układzie profil przedmiotu "kształcenie słuchu" różni się diametralnie od tradycyjnego "solfeżu". Opanowanie techniki czytania nut głosem nie może być głównym celem kształcenia słuchu przyszłych wychowawców muzycznych. Jest to z pewnością jeden z ważniejszych leez nie jedyny czynnik kształcenia i rozwijania słuchu muzycznego studentów. W ramach zajęć z tego przedmiotu szczególny nacisk kładziemy na powiązanie go ze zdobywanymi równoległe wiadomościami teore -

tycznymi na zajęciach z nauki o muzyce, harmonii i innych przedmiotów. Inną zasadą przestrzeganą w realizacji przedmiotu "kształcenie słuchu", jest rozwijanie inwencji twórczej studentów. Są to początkowo próby układania "wprawek", rytmiczno-melodycznych na zadany temat, rozwijanie podanych motywów, układanie poprzedników do następników itp. W toku trzeciego roku nauki studenci potrafią już skomponować poprawnie samodzielną melodię do podanego krótkiego tekstu. W ten sposób przygotowują się między innymi do realizacji zadań programowych wychowania muzycznego w szkole ogólnokształcącej. Obok tego studenci opanowują poszczególne problemy słuchowe i rytmiczne, otrzymują przykłady metodycznych rozwiązań tych problemów występujących w programie wychowania muzycznego w szkole ogólnokształcącej.

Zespół wokalny. W ramach tego przedmiotu studenci powinni zdobyć zasób wiedzy i umiejętności praktycznych wystarczający do prowadzenia szkolnych i amatorskich zespołów wokalnych. Ćwiczenia z tego przedmiotu są ściśle skorelowane z nauką dyrygowania. Kieruje nimi nauczyciel prowadzący zarazem naukę dyrygowania z tą samą grupą studentów. W toku zajęć duży nacisk kładzie się na samodzielność własną studentów. Po opanowaniu podstawowych elementów techniki dyrygowania i kierowania zespołem chóralnym, studenci opracowują własne interpretacje artystyczne przerabianego repertuaru pieśniowego, dyskutują nad celowością doboru właściwych środków wyrazu artystycznego. W toku zajęć ze studentami opracowuje się przykłady różnorodnych partytur chóralnych o fakturze homofonicznej i polifonicznej w różnych układach głosowych. Obok pieśni przeznaczonych do wykonywania przez chóry szkolne i amatorskie, opracowuje się także pieśni na małe zespoły wokalne. Opanowanie techniki pracy z małymi zespołami wokalnymi jest szczególnie przydatne w pracy z młodzieżą w domach kultury, zakładach pracy i organizacjach. Małe formy wokalne są także rozwijane w szkolnej organizacji harcerskiej i w ramach pozalekcyjnych zajęć świetlicowych.

Emisja głosu. Zajęcia z tego przedmiotu mają na celu: uspraw-

nienie aparatu głosowego studentów, poznanie przez nich podstawowych elementów wiedzy o sztuce wokalne, przygotowanie studentów pod względem metodycznym do realizacji zadań programowych w zakresie kształcenia i rozwijania głosu dziecka. Doskonalając swe umiejętności głosowe studenci równocześnie wychowują się muzycznie. W zajęciach z tego przedmiotu podkreśla się wyraźną zależność między stopniem opanowania techniki wokalne a jakością wyrazu artystycznego wykonywanych pieśni. Materiałem do ćwiczeń głosowych są zarówno wokalizy zawarte w wydawnictwach przeznaczonych do nauki śpiewu solowego, jak i ćwiczenia zamieszczone w podręcznikach wychowania muzycznego dla szkół ogólnokształcących oraz pieśni dziecięce i młodzieżowe o łatwej i przejrzystej strukturze melodyczno-rytmicznej. Oprócz ćwiczeń mających charakter sprawnościowy studenci opanowują obszerny repertuar pieśni szkolnych i 2 i 3 głosowych. W opracowywaniu pieśni wielogłosowych wiele uwagi poświęca się zagadnieniom zbiorowej emisji głosu, a więc dziedzinie, która nie doznała się dotąd metodycznego opracowania. Na zajęciach rozwija się twórczą aktywność studentów, którzy opracowują własne projekty artystycznej interpretacji pieśni. Godnym uwagi jest fakt pedagogizacji przedmiotu "emisja głosu" w toku całego cyklu zajęć. Wyrazem tego jest równoczesne poszukiwanie rozwiązań metodycznych w trakcie opracowywania kolejnych problemów głosowych. Należy dodać, że zwraca się także systematycznie uwagę na sposób i kulturę mowy studentów, co ma szczególne znaczenie w pracy zawodowej przyszłych nauczycieli.

Zajęcia muzyczno-ruchowe. Celem tych zajęć prowadzonych w Wyższej Szkole Nauczycielskiej jest: rozbudzenie zamiłowania do rytmicznego i harmonijnego ruchu, rozwijanie pamięci muzycznej i ruchowej, rozwijanie umiejętności wyrażania ruchem i gestem myśli muzycznych, rozwijanie inwencji twórczej w zakresie improwizacji ruchowej, wyposażenie studentów w odpowiedni zasób wiedzy metodycznej w zakresie rozwijania poczucia rytmu, umiejętności prowadzenia zajęć muzyczno-ruchowych z dziećmi i młodzieżą oraz

zespołów tanecznych, szkolnych i amatorskich. Obok aspektów wychowania muzycznego zajęcia muzyczno-ruchowe przyczyniają się do harmonijnego rozwoju psychofizycznego studentów, kształcącego przy tym karność, koncentrację, umiejętność współdziałania w zespole, szybkość orientacji oraz reakcji ruchowej na wrażenia słuchowe. Duży nacisk w zajęciach kładzie się na rozwijanie twórczej ekspresji artystycznej studentów opartej zarówno o zdobyte umiejętności ruchowe, jak i o poziom wiedzy i umiejętności z zakresu innych dyscyplin muzycznych, determinujących poziom muzykalności przyszłych nauczycieli wychowania muzycznego. Również w ramach zajęć muzyczno-ruchowych występuje pedagogizacja przeprowadzanych ćwiczeń, polegająca na dostosowywaniu ich części do metodycznego opracowywania materiału programowego w zakresie rozwijania poczucia rytmu w szkole ogólnokształcącej.

Gra na instrumencie. Celem nauczania gry na instrumencie w Wyższej Szkole Nauczycielskiej jest opanowanie przez studentów umiejętności technicznych gry w stopniu wystarczającym do prowadzenia wychowania muzycznego w szkole ogólnokształcącej, jak też doskonalenie umiejętności uprzednio nabytych. Pośrednim celem nauczania jest przygotowanie przyszłych nauczycieli do pracy w zespołach instrumentalnych w szkole oraz w ruchu amatorskim. Zakład Wychowania Muzycznego w Bydgoszczy prowadzi naukę gry na fortepianie oraz w ramach tzw. II instrumentu - naukę gry na skrzypkach i na akordeonie oraz /do wyboru przez studenta/ na trąbce, klarncie, puzonie, saksofonie altowym i tenorowym i walturni. Ponadto, podobnie jak w innych zakładach wychowania muzycznego, prowadzi się naukę gry na instrumentach szkolnych. Przedmiot ten w naszych warunkach jest ściśle skorelowany z programem przedmiotu "zespół instrumentalny", potraktowanego w istocie jako program metodycznego przygotowania studentów do pracy ze szkolnymi i pozaszkolnymi zespołami instrumentalnymi. Opracowane przez nas programy nauczania gry na instrumencie uwzględniają treści i materiał programowy zgodny z wymaganiami przyjętymi dla poszczególnych lat nauczania w szkolnictwie muzycznym. Programy są kilkustopniowe, uwzględniające rzeczywisty poziom

umiejętności gry studentów w momencie rozpoczęcia przez nich studiów, przy czym opracowano podstawowe wymagania programowe obowiązujące wszystkich studentów. Programy nauczania gry na instrumentach klawiszowych w naszym Zakładzie zostały wzbogacone o treści służące bardziej skutecznemu przygotowaniu zawodowemu przyszłych nauczycieli. Na uwagę zasługuje tu nauka akompaniamentu prowadzona równocześnie w ramach nauki gry na instrumencie. Studenci zdobywają umiejętności prostego akompaniamentu do pieśni szkolnych. Umiejętności te mogą być w przyszłości wykorzystywane na lekcjach wychowania muzycznego, w pracy z chórem szkolnym i amatorskim, w prowadzeniu małych zespołów wokalnych oraz zajęć muzyczno-ruchowych. Innym aspektem pedagogicznym nauki gry na instrumencie jest systematyczne doskonalenie techniki czytania á vista pieśni szkolnych w układzie jedno - i wielogłosowym. Formę tę realizujemy w nauczaniu gry na wszystkich prowadzonych przez nas instrumentach muzycznych. W ramach omawianych uprzednio przesłuchań studenci reprezentują swoje umiejętności w zakresie akompaniamentu i czytania á vista. Studenci akompaniują do wykonywanej przez siebie pieśni, bądź realizują akompaniament do pieśni wykonywanej przez zespół wokalny.

Metodyka wychowania muzycznego. Celem nauczania przedmiotu "metodyka nauczania wychowania muzycznego", w Wyższej Szkole Nauczycielskiej jest: zapoznanie studentów z głównymi założeniami przedmiotu "wychowanie muzyczne", w polskich szkołach ogólnokształcących oraz z formami i metodami realizacji tego przedmiotu w klasach I-IV i V-VIII; zapoznanie z obowiązującym w szkole ogólnokształcącej programem wychowania muzycznego oraz kształcenie umiejętności samodzielnej interpretacji programu; zapoznanie z podręcznikami; zapoznanie z praktyką wychowania muzycznego w szkołach ogólnokształcących; ogólne zapoznanie z różnymi, tradycyjnymi i współczesnymi formami, metodami i systemami wychowania muzycznego; rozbudzenie potrzeby i umiejętności samokształcenia w zakresie metodyki wychowania muzycznego. Program przedmiotu "metodyka wychowania muzycznego", jest w naszym Zakładzie

realizowany w porozumieniu z wykładowcami wszystkich przedmiotów muzycznych. Jak już stwierdziliśmy uprzednio, w ramach realizacji programów nauczania poszczególnych przedmiotów muzycznych występuje zjawisko pedagogizacji tych przedmiotów. Wykładowcy "pedagogizują" swoje zajęcia w oparciu o gruntowną znajomość programu wychowania muzycznego w szkole ogólnokształcącej. Na wykładach i ćwiczeniach z metodyki wychowania muzycznego zostają z kolei utrwalane i sprawdzane w praktyce szkolnej wiadomości i umiejętności podane i nabyte na wykładach i ćwiczeniach z innych przedmiotów muzycznych. Zdajemy sobie sprawę z tego, że tak pomyślana realizacja programu metodyki wychowania muzycznego nie byłaby możliwa bez daleko idącej wzajemnej k o r e l a c j i materiału nauczania poszczególnych przedmiotów muzycznych.

Jednym z podstawowych zadań działalności naszego Zakładu jest dążenie do integracji wszystkich form kształcenia muzycznego, składających się na wychowanie muzyczne przyszłych nauczycieli. Formy te wzajemnie się przenikają i uzupełniają. W pracy dydaktycznej z coraz większym powodzeniem staramy się o wprowadzanie w praktyce zasady korelacji pomiędzy poszczególnymi przedmiotami muzycznymi. Podstawę współdziałania stanowią semestralne rozkłady materiału nauczania, których treści uzgadniane są wspólnie w ramach działających zespołów dydaktycznych. Rezultatem tego jest np. wspólny repertuar pieśni opracowywany w ramach przedmiotu "dyrygowanie" i "zespół wokalny", wykorzystany także przez wykładowcę emisji głosu, realizowany częściowo w nauce akompaniamentu, czytania partytur czy propedeutyki instrumentalnej. Korzyści tak pojmowanej korelacji są ewidentne, przyczynają się bowiem do pogłębiania merytorycznej strony wychowania muzycznego oraz ukazują studentom przykłady rozmaitych rozwiązań tego samego problemu muzycznego przez zastosowanie różnych form i metod specyficznych dla danej specjalności. Innym przykładem korelacji jest wzajemne powiązanie treści programowych i ich realizacja pomiędzy przedmiotami. Takie zależności istnieją pomiędzy przedmiotami: "nauka o muzyce" - "kształcenie słuchu" - "harmonia". Przestrzeganie w tym układzie zasady korelacji pozwala między innymi na

uniknięcie: rozbieżności w nazewnictwie muzycznym i niepotrzebnej straty czasu na wprowadzanie problemu muzycznego uprzednie opracowanego już w ramach zajęć z innego przedmiotu. Podobne układy istnieją pomiędzy przedmiotami takimi, jak: "dyrygowanie", - "zespół wokalny", - "zespół instrumentalny", - instrumenty szkolne, lub "fortepian", - "zajęcia muzyczno-ruchowe", itp. Obok, na - zwiżmy to - korelacji poziomej, mamy do czynienia z korelacją pionową wszystkich przedmiotów muzycznych w ramach przedmiotu "metodyka wychowania muzycznego", a szczególnie jego działu obejmującego praktykę pedagogiczną.

Ramy niniejszego referatu nie pozwalają na szersze rozwinięcie zagadnień związanych z zajęciami prowadzonymi w ramach wykładów i ćwiczeń. Jest to niewątpliwie jeden z podstawowych działów naszego programu kształcenia nauczycieli wychowawców muzycznych. Obok tego istnieje szereg innych form i metod pracy prowadzonych przez nasz zakład, pogłębiających i wzmagających proces kształcenia i wychowania muzycznego.

Pragnę tu między innymi podzielić się naszymi doświadczeniami w zakresie rozwijania muzykowania zespołowego wśród studentów. Znaczenie muzykowania zespołowego w warunkach wyższej szkoły nauczycielskiej jest ważne, tak z punktu widzenia ogólnego rozwoju muzycznego studentów, jak i w perspektywie podejmowania przez nich przyszłych zadań zawodowych. Muzykowanie w zespole, odbywające się na zasadzie dobrowolności, dostarcza wielu przeżyć natury estetycznej, pozwala studentom współuczestniczyć w zbiorowym przeżywaniu muzyki, rozwija solidarność w dążeniu do wspólnego celu, wpływa na stopień integracji grup studenckich. Muzykowanie zespołowe przyczynia się do poszerzenia znajomości repertuaru muzycznego, doskonalenia umiejętności muzycznych oraz pogłębienia wiedzy metodycznej w zakresie prowadzenia zespołów wokalnych i instrumentalnych. Truizmem jest tu - taj powiedzenie, że "nie będzie ten dobrym dyrygentem, zespołu, kto sam w zespole nie uczestniczył.". Tym wielostronnym zadaniem muzykowania zespołowego nie mogą sprostać przedmioty "zespół wo-

kalny„ i „zespół instrumentalny„, których zadaniem jest przede wszystkim metodyczne przygotowanie studentów do pracy z zespołami wokalnymi i instrumentalnymi. Zakład Wychowania Muzycznego w Bydgoszczy prowadzi następujące zespoły wokalne i instrumentalne, których ilość i różnorodność mogą zaspokoić potrzeby muzykowania wynikające z zainteresowań i zamiłowań muzycznych studentów: ostrogłosowy chór mieszany, orkiestra typu „Odeon„, zespół akordeonistów, kwartet instrumentalny, tercet wokalny, żeński zespół wokalny, wokально-muzyczny zespół estradowy.

Chór mieszany liczy obecnie 65 osób. Spośród różnorodnego, opracowanego dotychczas repertuaru należy tu wymienić takie pozycje, jak: kantatę „Milda„ Stanisława Moniuszki, fragmenty „Sonetów Krymskich„ tegoż kompozytora, „Buchenwaldzki dzwon„ Muradellego, polonez „Cześć Ci Polsko„ Kurpińskiego, cykl pieśni rewolucyjnych o tematyce kopernikowskiej oraz pieśni współczesnych polskich kompozytorów poświęcone tematyce XXX-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Chór występuje na wszystkich ważniejszych uroczystościach na terenie uczelni i w środowisku. Strukturę wewnętrzną chóru zorganizowano na wzór statutowy chóru amatorskiego.

Orkiestra typu „Odeon„ liczy aktualnie 32 osoby. W skład instrumentów orkiestry wchodzi: kwintet smyczkowy, instrumenty dęte drewniane /flet, klarnety, saksofony/, instrumenty dęte blaszane /trąbki, puzony, waltornia/ oraz akordeon i perkusja. Zespół opracowuje repertuar muzyki popularnej i operowej. Należy tu wymienić takie pozycje, jak: mazur z opery „Straszny Dwór„ Stanisława Moniuszki, uwerturę, do opery Karola Kurpińskiego „Zamek na Czorsztynie„, „Marzenie„ Roberta Schumanna i inne.

Zespół akordeonistów składa się z 10 członków. W repertuarze zespołu znajdują się popularne utwory młodzieżowe, opracowania znanych pieśni oraz melodie ludowe.

Kwartet instrumentalny jest najmłodszym zespołem powstałym pod koniec ubiegłego roku. W skład instrumentów wchodzi: I i II

skrzypce, wiolonozela i fortepian. Zespół uprawia polską muzykę kameralną XVII i XVIII wieku.

W skład zespołu estradowego wchodzi solistki i soliści piosenkarze, którzy przygotowują swój repertuar z towarzyszeniem małego zespołu instrumentalnego. Zespół estradowy występuje na wielu imprezach studenckich, związkowych i uczelnianych. Często koncertuje w zakładach pracy i szkołach z okazji okolicznościowych uroczystości.

W ramach zajęć odbywających się poza oficjalną siatką godzin muzykują ponadto: tercet wokalny oraz 6-osobowy żeński zespół wokalny.

Dodatkowym aspektem wychowawczym muzykowania zespołowego jest nawiązywanie poprzez występy kontaktów ze środowiskiem oraz zdobywanie obycia estradowego. Już w trakcie pierwszego roku istnienia Zakładu Wychowania Muzycznego Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Bydgoszczy przygotował i zorganizował koncert solistów i zespołów studenckich w sali koncertowej Filharmonii Pomorskiej. Występem tym zapoczątkowaliśmy cykl do rocznych koncertów organizowanych przez Zakład dla środowiska bydgoskiego. Nabywanie w toku muzykowania zespołowego pierwszych doświadczeń w pracy z zespołami, czynne uczestnictwo w przygotowywaniu programów występów, organizacja występów, nawiązywanie kontaktów ze środowiskiem - wszystkie te czynniki przygotowują studentów nie tylko do pracy z zespołami szkolnymi i amatorskimi zespołami artystycznymi lecz pozwalają przyszłym nauczycielom poznać część zadań, jakie w zakresie wychowania muzycznego oczekiwac ich będą w środowisku. Należy dodać, iż część pierwszych naszych absolwentów podjęła pracę nie tylko w szkole, lecz także w miejskich i zakładowych domach kultury, świetlicach przyzakładowych oraz w amatorskim ruchu muzycznym. Pewna część studentów /około 25 %/ już w czasie studiów zorganizowała na terenie szkół podstawowych i średnich miasta Bydgoszczy ogółem 9 zespołów wokalnych i instrumentalnych oraz jeden zespół na terenie zakładu pracy.

Miesięczna praktyka pedagogiczna w zakresie wychowania muzycznego w szkole obejmuje hospitowanie i prowadzenie lekcji w klasach od trzeciej do ósmej, prowadzenie zajęć z chórem i orkiestrą szkolną, organizowanie pozalekcyjnych zajęć muzycznych /audycje muzyczne, praca ze szkolnym kołem muzycznym, prowadzenie małych zespołów wokalnie-instrumentalnych/. Przygotowanie studentów do rozpoczęcia praktyki polegało między innymi na sprawdzeniu w ramach przesłuchań umiejętności dobierania akompaniamentu do pieśni zawartych w podręcznikach szkolnych i udzielaniu ostatnich, uogólniających wskazówek metodycznych w zakresie poszczególnych przedmiotów muzycznych. Bezpośrednim sprawdzianem stanu wiedzy metodycznej był egzamin z metodyki wychowania muzycznego przeprowadzony przed rozpoczęciem praktyki pedagogicznej w szkole. Przebieg studenckiej praktyki pedagogicznej był kontrolowany przez kierowniczkę praktyki pedagogicznej Zakładu Wychowania Muzycznego. Ponadto większość wykładowców mających zajęcia na III roku studiów hospitowała również pracę studentów w szkole. Zdajemy sobie sprawę, iż wobec podjęcia czteroletniego toku studiów magisterskich forma praktyki pedagogicznej zostanie w przyszłości poszerzona i pogłębiona.

Do ważnych elementów wykształcenia przyszłego nauczyciela należy także umiejętność przygotowania i napisania pracy dyplomowej /magisterskiej/. Należy tu dodać na marginesie, że w zakresie podejmowania badań nad problematyką wychowania muzycznego odczuwa się brak centralnie wytyczonych, orientacyjnych kierunków badań. Obrane przez nasz Zakład kierunki badań dotyczą problematyki wychowania muzycznego w szkole i w środowisku pozaszkolnym. Do tych kierunków należą: badania nad funkcjami społeczno-wychowawczymi amatorskiego ruchu muzycznego i społecznych instytucji muzycznych, poszukiwania rozwiązań metodycznych w zakresie szczegółowej problematyki wychowania muzycznego w szkole i w środowisku pozaszkolnym oraz badania monograficzno-historyczne dziejów wychowania muzycznego. Tym trzem wymienionym głównym kierunkom badań podporządkowano tematykę stu -

denckich prac dyplomowych.

Dla lepszego zobrazowania tego zagadnienia podaję następujące przykłady tematów opracowanych przez naszych absolwentów: "Formy pracy amatorskiego zespołu chóralnego," - "Czynkowie amatorskich zespołów chóralnych na tle samorządu chórowego," - Stan i działalność chórów szkolnych na terenie miasta Raciborza," - "Formy umuzykalniania prowadzone w Związku Harcerstwa Polskiego," - "Podręczniki do nauczania śpiewu w okresie międzywojennym," - "Realizacja założeń programowych na lekcjach śpiewu i muzyki w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Ostrzeszowie," - "Wykorzystanie płytoteki dla ośmioklasowej szkoły podstawowej na lekcjach wychowania muzycznego," - "Możliwości rozwijania percepcji muzyki współczesnej na lekcjach wychowania muzycznego," - "Wprowadzenie pojęć teoretycznych na lekcjach wychowania muzycznego w klasie III," - "Czynniki warunkujące rozwój inwencji twórczej u dzieci na podstawie badań przeprowadzonych w klasie piątej," - "Korelacja wychowania muzycznego z innymi przedmiotami nauczania w szkole," - Sposoby i możliwości rozwijania poczucia rytmu w klasie szóstej."

Przyjęta przez nas forma egzaminu dyplomowego obejmuje nie tylko problematykę związaną z tematem pracy dyplomowej. Egzamin dyplomowy dotyczy także wiedzy i umiejętności muzycznych. Każdy ze studentów zobowiązany jest do wykonania przed komisją egzaminacyjną dwóch dowolnych utworów na wybranym przez siebie rodzaju instrumentu. W drugiej części egzaminu student otrzymuje do rozwiązania problem związany z materiałem nauczania uprzednio przez siebie wybranego przedmiotu studiów muzycznych. Dotyczy to takich przedmiotów, jak: metodyka wychowania muzycznego, kształcenie słuchu, dyrygowanie, emisja głosu, harmonia i literatura muzyczna. Trzeci problem egzaminu dyplomowego wiąże się z tematem napisanej przez studenta pracy dyplomowej.

Z pewnością trudno obecnie ustalić formę przyszłego egzaminu magisterskiego. Wydaje się jednak słusznym także i w tym przypadku wprowadzenie elementów praktyki muzycznej. Ponadto w dalszej perspektywie można by przyjąć także inne rozwiązania, ustalając na przykład egzamin absolutoryjny w formie publicznego występu szkolnego lub amatorskiego zespołu, prowadzonego przez studenta, odbywającego uprzednio kilkumiesięczną praktykę w tym zespole. Oprócz tego student byłby zobowiązany do przeprowadzenia przed komisją lekcji pokazowej w szkole. Dopiero po uzyskaniu praktycznego absolutorium student mógłby przystąpić do obrony pracy magisterskiej.

Celem niniejszego referatu było ukazanie różnorodnych metod wielostronnego kształcenia przyszłych nauczycieli wychowania muzycznego, zdolnych do podejmowania szeroko pojmowanych zadań wychowania muzycznego zarówno w szkole, jak i w środowisku pozaszkolnym.

Ukazane w referacie sposoby rozwiązań organizacyjnych i dydaktycznych są wynikiem doświadczeń pracy jednego zakładu. Traktujemy je zatem jako punkt wyjścia do szerokiej wymiany doświadczeń innych zakładów wychowania muzycznego wyższych szkół nauczycielskich w pracy nad doskonaleniem form i metod kształcenia nauczycieli wychowania muzycznego w świetle wymagań nowego systemu powszechnej edukacji narodowej.